

DOLÇA TORMO I BALLESTER

Biblioteca de Catalunya
dtormo@hotmail.com

VIDA I OBRA DE GOETHE, INDRETS D'EVOCACIÓ

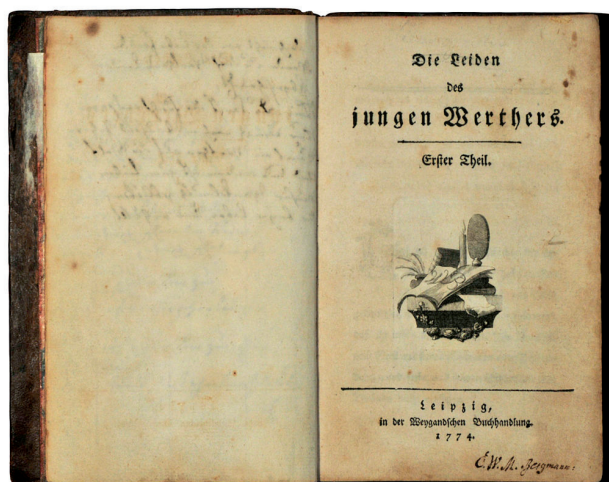
La influència de Goethe –escriptor, científic, i filòsof alemany– en la cultura universal ha tingut una repercussió tan gran que és freqüent trobar arreu d'Europa cases museu dedicades a honorar la seva memòria. El caire polifacètic que posseeix l'obra d'un dels darrers representants de l'humanisme d'encuny renaixentista per a qui «res d'humà li fou mai aliè» i que abasta no solament la integritat dels gèneres literaris –poesia, novel·la, teatre, crítica, filosofia o estètica– sinó també el conjunt de treballs importants i heterodoxes que aquest autor ens ha deixat en el terreny de la física i de la biologia, ha fet possible una extraordinària difusió del *corpus* goethià reflectida, als nostres dies, en la gran quantitat de llocs dedicats a preservar la memòria de l'insigne creador: cases museu, institucions culturals, centres d'estudi, fundacions, exposicions permanents, etc. Podríem afirmar que, resseguint cadascun dels nombrosos enclavaments de la geografia goethiana, serem capaços, a més de refer el periple vital del mestre de Frankfurt, d'endinsar-nos en les peculiaritats d'algunes de les seves obres més emblemàtiques, que han sabut trobar la seva seu específica en algun dels llocs que es poden visitar. Biografia i obra es troben així perfectament entrelaçades en un itinerari dispostat per fer el camí pla al pelegrí cultural, que podrà d'aquesta manera complementar la natural curiositat per la vida del personatge amb la part essencial del contingut que es troba darrere dels títols d'alguna de les seves millors obres.

Retrat de Johann Wolfgang von Goethe (Frankfurt, 1749-Weimar, 1832), J.K. Stieler, 1928

I val a dir que, per tal d'aconseguir aquest objectiu global i comprensiu al voltant de la vida i obra de Goethe, no s'han escatimat recursos humans ni econòmics. Cadascuna de les cases ha trobat suficient essència inspiradora en el tractament de l'animació cultural individualitzada d'una sola faceta de l'obra de l'escriptor i ha dedicat a aquesta finalitat la planificació, la gestió, el temps i el finançament més

adequats, la qual cosa s'ha traduït en resultats magnífics en tots els casos. Totes les cases ofereixen un servei en un grau màxim de qualitat per a un públic majoritari. A més d'aplegar de forma selectiva mobiliari, objectes remarcables, documents originals així com biblioteques crítiques relatives a l'autor, la majoria també sol programar actes específics en relació a l'obra escollida de Goethe a l'entorn de la qual s'ha teixit el relat que dona raó de ser a cada casa museu. Títols com *Faust*, el *Viatge a Itàlia* o el *Werther* són prou coneguts per atraure tant l'atenció del simple aficionat com la de l'especialista en l'univers excels i inconfusible de Goethe.

Johann Wolfgang Goethe, *Die Leiden des jungen Werthers*, Leipzig, Erstaussgabe, 1774

A Frankfurt, Alemanya

La casa familiar, on Goethe va viure fins al 1795, avui dia anomenada *Goethe-Haus*, mostra una gran residència burgesa d'època romàntica. Aquesta casa va ser adquirida per l'àvia de l'autor, l'any 1733. Originàriament composta de dues propietats contigües que es remunten a l'inici del segle XVII, el pare de l'escriptor va remodelar-hi la planta baixa amb un estil barroc i elegant, però deixà els pisos superiors amb l'ambient medieval original. La família Goethe hi va viure fins al 1795. L'edifici va ser destruït a la Segona Guerra Mundial, i reconstruït en la seva totalitat, incloent-hi els mobles i els nombrosos paraments de la llar. Alguns objectes són, però, originals, com és el cas de porcellanes, coixins brodats, retrats del jove Goethe i la sala d'estudi completa de l'autor al tercer pis. El museu inclou, adjunt a l'edifici principal, el *Goethe Museum*, on s'apleguen en catorze estances museístiques, les col·leccions d'art propietat de l'escriptor: objectes del període de restauració monàrquica *Bierdermeier*, una col·lecció de pintures aplegades pels seus avantpassats i per ell mateix, documents relacionats i una extensa biblioteca crítica. També s'hi poden admirar obres d'artistes alemanys pertanyents al moviment *Sturm und Drang*, i del romanticisme posterior. La col·lecció es completa per obres d'artistes contemporanis

sempre en referència a Goethe. Al llarg de les seves sales s'evoca l'entorn que embolcallà la creació literària dels personatges centrals de *Faust*. Nombroses referències a aquesta obra hi són exposades, així com manuscrits i publicacions crítiques.

Façana de la *Goethe-Haus*

Sala d'estudi a la Goethe-Haus

A Weimar, ciutat del Land de Turíngia, Alemanya

La ciutat de Weimar celebra l'entronització del gran home —el Júpiter de Weimar— com a conseller àulic al servei de Carles-August, hereu del ducat de Saxònia-Weimar, i testimonia el record tributat a l'escriptor en diversos indrets de la ciutat, principalment: la *Goethes Wohnhaus*, que és a la vegada Museu Nacional, i la *Goethes Gartenhaus*. En ambdues cases es recrea l'ambient de benestar i opulència dels anys centrals de maduresa de l'autor; l'una aporta el caire de ser un lloc imprescindible de pelegrinatge per als amants de les visites culturals d'alta volada, i l'altra ofereix una visita més íntima i recollida, incloent-hi una passejada pels amplíssims jardins dissenyats pel mateix Goethe, qui en trià les espècies a plantar i la planificació general. Les dues cases museu, juntament amb el monument a *L'Amistat*, l'harmonia entre Goethe i Schiller, representats en dues escultures enormes de bronze en l'instant de fondre's en una encaixada de mans, formen un itinerari cultural dedicat a l'obra de *Wilhelm Meisters Lehrjahre*, «Els anys de formació de Wilhelm Meister». El personatge principal d'aquesta obra ja no és un jove i enamorat suïcida, com ho era el protagonista d'*Els sofriments del jove Werther*, ans al contrari, el personatge de Wilhelm és la semblança literària d'un home madur forjat en l'ideari del més pur classicisme.

Façana de la *Goethes Gartenhaus*

Estudi de la *Goethes Gartenhaus*

A Volpertshausen, ciutat a Hüttenberg, al sud de Wetzlar, Alemanya

Aquesta casa museu, la *Goethehaus-Volpertshausen*, és un edifici d'estil tradicional alemany, construït amb pedra encastada dins de reforços de fusta amb teulat de pissarra. Propietat de l'Ajuntament, i declarat monument nacional des de l'any 1992, aquesta casa està dedicada a l'evocació de la novel·la romàntica *Els sofriments del jove Werther* de 1774, escrita quan Goethe tenia vint-i-quatre anys. Aquesta obra evidencia trets de caràcter semibiogràfics, als qual es dedica el recorregut de la visita guiada. S'hi conserva la sala de ball, magnífica i ben arranjada amb mobles d'època, on realment es trobaren Goethe i Charlotte Buff l'any 1772. Aquesta trobada social fortuïta del mateix autor amb qui va ser un dels seus amors esdevindria el nucli dramàtic de l'obra amb els personatges literaris de Lotte i Werther. Per a curiositat dels qui la visiten, la casa museu ha exposat una àmplia documentació il·lustrativa d'aquest famós ball, esdevingut universalment conegut a través de la literatura, on, en la realitat, assistiren més de trenta convidats.

Vista interior de la *Goethehaus-Volpertshausen*

Vista interior de la *Goethehaus-Volpertshausen*

A Dornach, cantó de Solothurn, Suïssa

El *Goetheanum* situat a Dornach, a deu quilòmetres al sud de Basilea, emergeix avui com una colossal estructura dura construïda amb ciment armat envoltada de camps verds, per la voluntat de Rudolph Steiner, qui hi esmerçà la major part de la seva vida. És un centre dedicat a l'estudi de l'antroposofia. Posa a l'abast de l'estudiós una àmplia gamma de recursos: biblioteca, professors, cursos i estades. Aquest completíssim cenacle va ser inicialment construït en fusta seguint les lleis de l'arquitectura orgànica: cap paret recta, cap finestra aplomada; tots els elements eren curvilinis en íntima relació amb la naturalesa viva. Aquesta primera edificació, derruïda per un incendi, va ser reconstruïda a finals dels anys vint del segle XX i també sota les indicacions de Steiner. L'obra de Goethe en què es fonamenta i empara aquest insòlit edifici en terres suïsses, és la publicada a *Les Hores, Diàleg d'emigrats alemanys*, dels quals forma part el cèlebre conte «Das Märchen», que en ser editat posteriorment de forma aïllada el 1795 va rebre el títol de «La serp verda». El conte, de caire meravellós i simbòlic, versa sobre la reconciliació dels contraris, exemplificant l'amistat que uní Goethe i Schiller, tan divergents en un principi.

Segon Goetheanum

Sala d'actes del Goetheanum

A Roma, Itàlia

La *Casa di Goethe* a Via del Corso, és la mateixa on l'escriptor es va allotjar durant el seu viatge al sud, els anys 1786-1788. Era una casa d'hostes que acollí l'autor juntament amb altres companys que, com ell, realitzaven l'acostumat *Grand Tour* amb què finalitzava la formació dels joves aristòcrates, principalment alemanys i britànics. Està dedicada a l'obra de Goethe *Viatge a Itàlia*. La casa museu va ser inaugurada el 1997, i depèn d'una institució alemanya dels Instituts de Cultura Autònoma amb seu a Bonn. Ofereix al públic visitant una mostra permanent amb cartel·les explicatives en alemany i anglès relativa al període de Goethe a Itàlia. Conserva i amplia una col·lecció pròpia de publicacions sobre Goethe i s'ocupa de noves edicions crítiques al voltant del *Viatge a Itàlia*. S'hi fan tota mena d'actes promocionals de la cultura alemanya relacionada amb l'autor, i constitueix un nucli de presència viva de la cultura alemanya dins la capital romana.

Façana de la *Casa di Goethe*

Vista interior de la Casa di Goethe

A Sant Gervasi, Barcelona

D'un altre caire seria el fons goethià de l'Arxiu Joan Maragall, secció de reserva de la Biblioteca de Catalunya, ubicat en la que va ser residència familiar de Joan Maragall. Aquest arxiu, encara que de forma parcial i modesta, ofereix al públic visitant i a l'estudiós la possibilitat d'admirar el despatx original de Joan Maragall, on es troben dues reproduccions de retrats de Goethe fetes emmarcar pel mateix poeta i col·locades per ell en lloc preferent del seu gabinet de treball amb la finalitat de poder contemplar en tot moment el rostre serè del geni de Weimar, i donar així testimoni del profund reconeixement que sempre va professar el nostre traductor d'algunes de les obres del gran escriptor alemany. També s'ofereix a l'estudiós la possibilitat de consultar els manuscrits originals de Maragall, traduccions o versions de Goethe: *Elegies romanes*, 1889; «Epigrames venecians», 1892; *Ifigènia a Tàurida*, 1897; *Alexis i Dora*, 1904; o els fragments del *Faust*.

Com a cloenda diríem que, de ben segur la lectura de qualsevol de les obres de Goethe ja constitueix una via per a la remembrança del seu món complex i riquíssim. Potser no és imprescindible, ni tampoc estrictament desitjable, doncs, embarcar-se en la visita de llocs de memòria, els quals obliguen a desplaçaments sempre fatigosos. A més, tots ells certament mediatitzen el relat de la visita guiada, emfasitzen un sol punt de vista, i condueixen el neòfit per camins sabuts d'interpretació obligada, moltes vegades banal i estereotipada. Però si, finalment, ens deixem seduir pel viatge i l'aventura, pot ser que en un racó inesperat, en una visió fortuïta, sorgeixi la vigoria de la paraula llegida anteriorment, i rememorant-la serem recompensats amb escriure.

Reproducció d'un retrat de Goethe al despatx de Joan Maragall

Reproducció de l'oli *Goethe in der Campagna* de J. H. W. Tischbein, 1787, al despatx de Joan Maragall

tranquilament, qu'és lo que fa' la gent
 vulgar creant te' dem. Projo, a pensar
 de nos nos vulgars, sach Capay, "verboz grans"
 se fer una revaluació a la literatura?
 "Ecco il problema, que deu a Rossi. S'u-
 na me sembla que se' pro de l'altra vig
 que no la faig, i així és una realitat
 abrumadora, per que si no faig així i que
 paré? Ah! ja ho sé: per de prop, paré
 una cosa, anar a en el dit, i així es un
 gran servei que presto a la literatura, seray
 completament desinteressat, i tant ha brillat
 la meua pura abnegació, perquè no ha de
 reportar-me cap gloria, i la obra se' l'
 ignorants com jo és cosa de rules prou
 que la salut corporal, la que en' està dient
 ja ja' estona, ja es a l'obra, i a l'obra
 de dormir. i dormir, gran cosa, sobre
 tot avant se' té son. i dormir, doncs
 ja que sou a la primavera:
 Oh! primavera, gioventú dell' amore
 Gioventú primavera della vita.
 13 Maig 1812

Pàgina 24 del manuscrit autògraf de les *Notes autobiogràfiques*, on Joan Maragall va escriure:
 «Una obra de geni, lo "Werther", me convertí de noy en jove» (mrgll-Mss. 7-8 bis-1/1-24)